AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2025 / 112 • Aralık

KARADENİZ'DE TİCARİ GEMİLERE YÖNELİK SALDIRILAR: TÜRKİYE'NİN MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGESİ, MONTRÖ REJİMİ VE SAVAŞIN YAYILMA RİSKİ

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

1. Giriş: Üçüncü Tanker Saldırısı ve Karadeniz'de Yeni Bir Eşik

Bir hafta içinde Karadeniz'de KAIROS, VIRAT ve MIDVOLGA-2 tankerlerine yönelik bir dizi saldırı, Rusya-Ukrayna savaşının denizcilik boyutunda niteliksel olarak yeni bir aşamaya girildiğini gösterdi. Çatışmanın önceki aşamalarında liman altyapısı zaten vurulmuş ve kıyı bölgeleri tehdit altına girmişti, ancak Türkiye'nin kuzey kıyılarındaki deniz yetki alanı içinde veya yakınında ticari tankerlerin kasıtlı olarak hedef alınması, riskleri doğrudan Türk sularının yakınına taşımıştır. Cumhurbaşkanlığı, kamuoyuna yaptığı açıklamalarda bu eylemleri deniz seyrüsefer güvenliğine yönelik kabul edilemez tehditler olarak nitelendirmiştir. Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölgesi'nde (MEB) gerçekleştirilen saldırıların hiçbir koşulda mazur görülemeyeceğini yinelemiştir. Aynı zamanda, Dışişleri Bakanlığı seyir, insan, mal mülk ve çevre güvenliğine yönelik ciddi riskler konusunda uyarıda bulunmuş ve savaşın tüm Karadeniz'e yayılmasına izin verilmemesi gerektiğini vurgulamıştır[1]. Bu resmi tepkiler, söz konusu olanın yalnızca tek tek gemilerin acil güvenliği değil, daha geniş bir bölgesel düzenin bütünlüğü olduğunu göstermektedir.

AVİM'in Karadeniz ile ilgili son çalışmaları, bu düzeni, Montrö Sözleşmesi ve Türkiye'nin kıyı devleti sorumlulukları merkezinde bir dizi hukuki ve siyasi temel direk üzerine kurulu olarak tanımlamıştır. Daha önceki analizler de Karadeniz'in, jeopolitik rekabetleri dengelemek için yasal kısıtlamalar ve işlevsel karşılıklı bağımlılık kullanılarak ekonomik işbirliği ve kontrollü askerileştirme havzası olarak tasarlandığını vurgulamıştır. Bu yorum, son tanker saldırılarının Ukrayna'nın baskı stratejisi, Türkiye'nin MEB'si ve Montrö merkezli yasal yapı ile Türkiye'nin dengeli arabulucu rolüyle nasıl kesiştiğini inceleyerek bu argümanı temel almaktadır.

2. Ukrayna'nın Gölge Filoyu Hedef Almasının Mantığı ve Sınırları

Ukrayna'nın Karadeniz'deki sözde gölge filosu ile bağlantılı tankerlere yönelik son saldırıları, Rusya Federasyonu'nun savaş ekonomisini kısıtlamak ve deniz yoluyla petrol ihracatı yoluyla yaptırımlardan kaçınmanın maliyetini artırmak için kasıtlı bir girişimdir.[2]

Kiev'in stratejik hesaplamalarında, KAIROS, VIRAT ve MIDVOLGA-2 gibi gemileri hedef almak, savaş çabalarını sürdürmek için hayati önem taşıyan bir gelir kaynağını zayıflatmayı amaçlarken, aynı zamanda Ukrayna'nın daha önce doğrudan düşmanlıklardan nispeten izole olduğu düşünülen deniz alanlarına güç yayma operasyonel kapasitesine sahip olduğunu da göstermeyi amaçlamaktadır[3].

Ancak, bölgesel düzen açısından bakıldığında, bu operasyonlar askeri öneme sahip hedeflerine yönelik eylemler ile ticari gemilere yönelik saldırılar arasında bir gri alanda yer almaktadır. Bu çerçevede, saldırılar, özellikle Türkiye gibi bir kıyı devletinin Münhasır Ekonomik Bölgesi içinde veya yakınında gerçekleştiğinde. AVİM'in Karadeniz güvenliği ve Ukrayna-Rusya savaşı üzerine daha önceki analizlerinde vurgulandığı üzere, bu sınırın bulanıklaşması, savaşçılar ile sivil deniz trafiği arasındaki uzun süredir var olan ayrımı aşındırma ve görünüşte sınırlı olan orijinal hedeflerin ötesine geçen bir tırmanma sarmalını tetikleme riski taşımaktadır. [4] Ticari tankerler rutin olarak zorlayıcı sinyal verme aracı haline geldiğinde, bunun toplam etkisi hukuki belirsizliği artırmak, sigorta ve seyir risklerini yükseltmek ve zaten zorlu bir süreçten geçen Montrö Sözleşmesi[5] merkezli mimariye ek baskı uygulamaktır. Bu nedenle, Ukrayna'nın Rusya Federasyonu'nun yaptırımları atlatma kapasitesini kısıtlama niyeti anlaşılabilir olsa da, bu yöntemlerin bölgesel yan etkileri, AVİM yorumunda vurgulandığı gibi, denizde gerilimin azaltılmasına öncelik verilmesi ve ticari gemiciliğin işlevsel bir norm olarak dokunulmazlığının korunmasının acil ihtiyacını ortaya koymaktadır[6].

3. Türkiyenin MEBsi, Seyrüsefer Güvenliği ve Montrö Rejimi

Önceki bölüm Ukrayna'nın zorlayıcı mantığına odaklanırken, son olayların Türkiye için en önemli anlamını kazandığı nokta tam da kıyı devletlerinin hak ve yükümlülükleri hususudur . KAIROS, VIRAT ve ardından Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölgesi içinde veya yakınında tankerlere yönelik saldırılar, Ukrayna ile Rusya Federasyonu arasındaki ekonomik savaşın sadece bir başka bölümü değildir. Bu saldırılar, Türkiye'nin deniz seyrüseferinin güvenliğini sağlama, denizde insan hayatını koruma ve deniz çevresini koruma sorumluluğunu doğrudan ilgilendirmektedir. Dışişleri Bakanlığı resmi açıklamalarında, Türkiye'nin MEB'inde meydana gelen bu olayların seyir, can, mal mülk ve çevre güvenliği için ciddi riskler oluşturduğunu vurgulamış ve savaşın Karadeniz'in bütününe yayılmasına izin verilmemesi gerektiğini belirtmiştir[7]. Bu dil, hukuki ve siyasi bir kırmızı çizgiyi yansıtmaktadır: Türk kıyılarına bu kadar yakın mesafede ticari gemilere yönelik saldırıların normalleştirilmesi, Türkiye'nin kıyı devleti olarak görevleriyle ve Karadeniz'i doğrudan ateş hattının dışında tutma konusundaki uzun süredir sürdürdüğü politikasıyla bağdaşmamaktadır.

Bu kıyı devleti perspektifi, AVİM'in Karadeniz'de istikrarın temel direkleri olarak defalarca tanımladığı daha geniş bir mimariyle kesişmektedir. Montrö Sözleşmesi, Karadeniz için özel bir rejimi kurumsallaştırması, Boğazların Türkiye kontrolü altında olması ve kıyı devletleri dışındaki savaş gemilerine getirilen katı sınırlamalar [8] nedeniyle denizcilik istikrarının temel taşı olarak nitelendirilmektedir.

Aynı çalışma, Montrö Sözleşmesini Karadeniz Ekonomik İşbirliği (BGK) ile ilişkilendirerek, yasal kısıtlamaların ve ekonomik karşılıklı bağımlılığın, havzayı büyük güçlerin çatışma alanı olmaktan ziyade bir "refah bölgesi"ne dönüştürmek için kasıtlı olarak tasarlandığını savunmaktadır. Mevcut tanker saldırılarını, abluka ve mayın döşeme gibi önceki uygulamalarla birlikte ele aldığımızda, ortaya çıkan tablo, bu dengeli düzen üzerindeki baskının giderek arttığını göstermektedir. Montrö Sözleşmesi'nin kalıcılığı, Türkiye'nin Karadeniz'de hem operasyonel zorluklara uyum sağlayan hem de rejimin temel ilkelerinin gayri resmi olarak değiştirilmesine yönelik dış veya bölgesel girişimlere direnen bir yönetim sergileme yeteneğine bağlıdır[9].

Bu anlamda, Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölgesinde veya yakınında meydana gelen saldırılara verdiği sert tepki, sadece acil ulusal çıkarların savunulması olarak değil, aynı zamanda Montrö merkezli düzen üzerindeki baskıyı hafifletmek ve Karadeniz'de gerçekçi bir gerginlik azaltmanın temelini oluşturan hukuki-stratejik sürekliliği korumak için yapılan bir çaba olarak da okunmalıdır.

4. Türkiyenin Dengeli Arabulucu Rolü ve Politika Mesajı

2022'de tam ölçekli işgalin başlamasından itibaren Türkiye, Ukrayna'nın egemenliği ve toprak bütünlüğüne açıkça destek verirken, birçok Batılı devletin Rusya Federasyonu'na uyguladığı kapsamlı yaptırım rejimine katılmayı reddetme pozisyonunu açıkça dile getirmiştir[10]. Bu ikili yaklaşım, Türkiye'nin Ukrayna ile savunma işbirliğini ve uluslararası hukukun ihlaline karşı siyasi dayanışmayı sürdürürken, Rusya Federasyonu ile ekonomik ve üst düzey siyasi kanalları korumasına olanak sağlamıştır.

Türkiye'nin arabuluculuğu, Türkiye'nin Ukrayna, Batılı ortaklar ve Rusya Federasyonu arasında aynı anda temas noktası görevi görebilen az sayıdaki aktörlerden biri olarak ortaya çıkmasını sağlamış, bu sayede Türkiye Antalya ve İstanbul müzakerelerine ev sahipliği yapmış ve çok sayıda esir takası düzenlemesi gerçekleştirmiştir[11].

Karadeniz'in özel bağlamında, bu dengeli yaklaşım, Türkiye'nin Montrö Sözleşmesi'ni titizlikle uygulamasıyla desteklenmektedir. Bu sözleşme, Karadeniz'e ilave savaş gemilerinin girişini kısıtlayarak Rusya Federasyonu ile Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) deniz kuvvetleri arasındaki çatışma riskini sınırlamıştır.

Bu nedenle, Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölgesi içinde veya yakınında gerçekleştirilen tanker saldırıları, bu dengeli tutumu sınamakta ancak temelden değiştirmemektedir. Türkiye, bir yandan Ukrayna'nın güvenlik sorununu anladığını belirtmekte, diğer yandan Ukrayna topraklarının işgalini meşrulaştırmaya yönelik her türlü girişime karşı çıkmaya devam etmektedir. Öte yandan Türkiye, denizcilik alanında baskı uygulama yöntemleri konusunda net bir çizgi çizmiştir. Ukrayna ile ilgili olarak politika mesajı, gölge filoyu hedef alan herhangi bir stratejinin, ticari gemiciliğin dokunulmazlığı ve Türkiye'nin denizcilik yargı yetkisine tam saygı ile uyumlu olması gerektiğidir. Bu mesaj, Karadeniz'de sivil seyrüsefer için orantısız riskler yaratan araçların çatışmayı kontrol altına alma hedefiyle çelişmekte olduğuna dikkat çekmektedir.

Bu anlamda, tanker saldırılarının ardından Türkiye'nin dengeli arabulucu rolü, üç zorunluluğu uyumlu hale getirme çabası olarak anlaşılmalıdır: Ukrayna'nın meşru güvenlik endişelerine destek, Rusya Federasyonu ile işleyen bir ilişkinin sürdürülmesi ve bölgesel sahiplenme ve antlaşmaya dayalı kısıtlamaya dayanan Karadeniz'deki hukuki-siyasi düzenin savunulması.

*Picture: Sabah

[1] Karadeniz'de bir gemi daha saldırıya uğradığını duyurdu, BBC Türkçe, 28 Kasım 2025, erişim tarihi: 3 Aralık 2025, https://www.bbc.com/turkce/articles/c9qej1g54peo.bbc

[2] UKRAINE HITS TANKERS IN BLACK SEA IN ESCALATION AGAINST RUSSIA (Ukrayna, Rusya'ya karşı gerilimi tırmandırarak Karadeniz'deki tankerlere saldırdı), AVİM Bülteni, 1 Aralık 2025, erişim tarihi: 3 Aralık 2025, https://avim.org.tr/en/Bulten/UKRAINE-HITS-TANKERS-IN-BLACK-SEA-IN-ESCALATION-AGAINST-RUSSIA

[3] Ibid.

[4] Gözde Kılıç Yaşın, KARADENİZ GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ RİSKLER VE FIRSATLAR, Analiz No. 2022/17, AVİM, 29 Haziran 2022, erişim tarihi 3 Aralık 2025, https://avim.org.tr/en/Analiz/RISKS-AND-OPPORTUNITIES-REGARDING-THE-BLACK-SEA-SAFETY; Turgut Kerem Tuncel, UKRAYNA-RUSYA SAVAŞI VE KARADENİZ GÜVENLİĞİ, Yorum No. 2023/14, AVİM, 30 Mayıs 2023, erişim tarihi: 3 Aralık 2025, https://avim.org.tr/en/Yorum/THE-UKRAINE-RUSSIA-WAR-AND-THE-BLACK-SEA-SECURITY.

[5] Karadeniz Güvenliği, AVİM tematik sayfası, 3 Aralık 2025 tarihinde erişildi, https://avim.org.tr/Tags/Black-Sea-Security ; Montrö Sözleşmesi, AVİM tematik sayfası, 3 Aralık 2025 tarihinde erişildi, https://avim.org.tr/Tags/Montreux-Convention

[6] Karadeniz Güvenliği, AVİM; Turgut Kerem Tuncel, KARADENİZDE GERİLİMİN ARTIRILMASI DEĞİL, AZALTILMASI GEREKİYOR, AVİM Yorum (tarih Karadeniz Güvenliği etiketinde belirtilmiştir), 3 Aralık 2025 tarihinde erişilmiştir, https://avim.org.tr/Tags/Black-Sea-Security

[7] Dışişleri Bakanlığı: Karadenizde tankerlere saldırıları endişeyle karşılıyoruz, Haber7, 28 Kasım 2025, erişim tarihi: 3 Aralık 2025, https://www.haber7.com/guncel/haber/3583798-disisleri-bakanligi-karadenizde-tankerlere-saldirilari-endiseyle-karsiliyoruz.haber7

[8] Teoman Ertuğrul Tulun, THE FOUNDATIONAL PILLARS OF STABILITY IN THE BLACK SEA, Analysis No. 2025/8, AVİM, October 15, 2025, accessed December 3, 2025, https://avim.org.tr/en/Analiz/THE-FOUNDATIONAL-PILLARS-OF-STABILITY-IN-THE-BLACK-SEA .

[9] Teoman Ertuğrul Tulun, GUARDIANSHIP OR EQUILIBRIUM? POWER, AND THE LEGACY OF ORDER IN THE BLACK SEA, Analysis No. 2025/9, AVİM, November 17, 2025, accessed December 3, 2025, https://avim.org.tr/en/Analiz/GUARDIANSHIP-OR-EQUILIBRIUM-POWER-AND-THE-LEGACY-OF-ORDER-IN-THE-BLACK-SEA .

[10] Karadeniz Güvenliği, AVİM tematik sayfası, 3 Aralık 2025 tarihinde erişildi, https://avim.org.tr/Tags/Black-Sea-Security

[11] Mehmet Oğuzhan Tulun, TÜRKİYES MEDIATION IN THE UKRAINE-RUSSIA WAR, Analysis No. 2025/7, AVİM, October 15, 2025, accessed December 3, 2025, https://avim.org.tr/en/Analiz/TURKIYE-S-MEDIATION-THE-UKRAINE-RUSSIA-WAR

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "KARADENİZ'DE TİCARİ GEMİLERE YÖNELİK SALDIRILAR: TÜRKİYE'NİN MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGESİ, MONTRÖ REJİMİ VE SAVAŞIN YAYILMA RİSKİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2025 / 112. Aralık 29. Erişim Kasım 08, 2026. https://www.avimbulten.org/tr/Yorum/KARADENIZ-DE-TICARI-GEMILERE-YONELIK-SALDIRILAR-TURKIYE-NIN-MUNHASIR-EKONOMIK-BOLGESI-MONTRO-REJIMI-VE-SAVASIN-YAYILMA-RISKI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır